

OVER

Op 2 november is het tien jaar geleden dat Theo van Gogh werd vermoord. Vier van zijn naaste vrienden blikken terug.

tekst BRAM DE GRAAF foto's GERARD WESSEL

THEO

'De eerste vijf
jaar heb
ik er erg mee
geworsteld. Ik
moest accepteren
dat er geen
houvast meer
was. Dat ik
niet meer voor
hem acteerde'

Thijs Römer (36)

Acteur, speelde in Van Goghs
series *Najib* en *Julia* (2002)
en *Medea* (2005) en zijn films
Cool (2004) en *06/05* (2004).
Ook regisseerde Van Gogh
de voorstelling *Vleesch*
van Römers toneelgezelschap
Annette Speelt.

Wat verloor je op 2 november 2004? Thijs Römer: 'Een vriend en regisseur met wie ik graag werkte. Hoewel hij ouder was en meer ervaren, was onze relatie toch gelijkwaardig. Ik was net afgestudeerd toen hij me vroeg auditie te doen voor *Najib en Julia*. Twee weken later kreeg ik een handgeschreven brief: 'Thijs Römer, ik heb ervoor gekozen je uit te nodigen, het lijkt me leuk om een volgende Römer in het zadel te helpen' – hij had net met mijn zus Nienke samengewerkt. 'Mischien wordt het niks, mischien maken we nog tien films met elkaar.' De eerste dagen vond ik hem een vreemde snuiter. Hij probeerde me continu uit de tent te lokken, vroeg me dingen over politieke kwesties. Wist ik niet wat ik moest zeggen. Het omslagpunt was toen een camera stuk bleek en een aantal scènes overgedraaid moesten worden. Hij voelde zich daar schuldig over. Ik zei: 'Ach, we hebben nu gewoon een keer gerepeteerd.' De scènes werden beter. Daar is de vriendschap ontstaan. Hij dacht: deze man zeurt niet, maar ziet de uitdaging. Theo hield niet van gezeur.'

Wat was de impact van zijn dood op jou? 'Die was gigantisch. Hij stierf in een voor mij vormende periode. De eerste vijf jaar heb ik er erg mee geworsteld. Ik moest accepteren dat hij er niet meer was, dat er geen houvast meer was. Dat ik niet meer voor hem acteerde. In 2007 heb ik *Het wapen van Geldrop* geregisseerd met dezelfde groep mensen als met wie hij werkte; ik wilde het gevoel en de energie van toen weer oproepen. Tijdens de opnamen voelde het alsof hij over mijn schouders meekeek. Het was een lieve poging, maar terugkijkend kwam het te vroeg in mijn

ontwikkeling als regisseur. Het maakt niet uit. Het was onvergetelijk. Maar daarna realiseerde ik me wel: ik moet de boel niet kunstmatig bij elkaar houden en ik moet Theo van mijn schouder flikkeren. Ik moet door.'

Hoe zou Theo gereageerd hebben op de rel na jouw Volkert-tweet? 'Hij zou er waarschijnlijk van hebben genoten. De film *06/05* die Theo maakte over de moord op Pim Fortuyn eindigt met mijn tekst: 'Volkert, waar ben je als je land je nodig heeft?' De dag nadat Wilders zijn toehoorders vroeg of ze meer of minder Marokkanen wilden, plaatste ik die zin in een tweet. Leek me geestig. Het was een variatie op een zin die Theo had gehoord in een Amerikaans satirisch programma met betrekking tot de moord op Kennedy: '*Lee Harvey, where are you when your country needs you?*'

Na die tweet ging ik een uurtje sporten, daarna zette ik mijn telefoon weer aan en dacht: oh, zo kun je dus ook reageren. De volgende dag werd ik keurig gebeld door de politie: of ik me bedreigd voelde? Een politiewagen is een aantal keer langs ons huis gereden. Hebben ze toch iets geleerd de afgelopen tien jaar. Theo zelf zou Twitter het einde hebben gevonden, denk ik.'

Wat herinnert in jouw huis aan hem? 'Mijn Gouden Kalf voor *06/05* in 2005. Het is óns kalf. De uitreiking ervan was een moment van schoonheid en tegelijkertijd van verdriet. Een bekroning van iets moois wat is geweest, maar ook van een toekomst zonder hem.'

Zie ook de bijlage Vonk: 'Wat is Van Goghs erfenis?'

Gerard Wessel

■ De portretten bij deze serie werden gemaakt door Gerard Wessel. In de jaren negentig was hij de vaste fotograaf van weekblad *Nieuwe Revu*. Wessel fotografeert nog steeds, maar is inmiddels ook aannemer. Maar dan wel een aannemer met werk in een museum. Onlangs kocht het Rijksmuseum een deel van zijn fotocollectie.

Wat verloor je op 2 november 2004? Katja Römer-Schuurman: 'Een bijzonder iemand met wie ik graag samen was. Een gangmaker, die het leuk vond om tegendraads te zijn. In een gesprek zocht hij naar het standpunt dat de meeste reacties teweegbracht, dat was niet per definitie zijn eigen standpunt. Daarnaast verloor ik mijn regisseur, met wie ik nog zó veel plannen had. Hij maakte me beter. Ik ben nogal gevoelig voor kritische blikken, dan krimp ook ik – jammergenoeg – soms ineen. Theo gaf me het vertrouwen dat ik kon acteren. Tegelijk verloor ik het idee dat dit soort beestachtige gruwelijkheden alleen ver weg gebeuren. De dood vind ik al ingewikkeld, een moord helemaal. En dan op die manier, op klaarlichte dag. Niet voor te stellen. Daarmee verloor ik een stukje naïviteit.'

Welk beeld van hem is onderbelicht? 'Theo was behalve tegendraads ook een romanticus, al zou hij dat nooit in het openbaar toegeven. Dat bleek ook uit hoe hij zijn films maakte. Daarom vind ik het treurig dat *Submission* altijd met hem verbonden zal zijn. Dat was geen Theo-film, dat was een Ayaan-film. Er zat geen tederheid en humor in. Des te wranger dat die film zijn einde heeft ingeluid.'

Begrijp je de aantrekkingskracht die hij op vrouwen had? 'Als jongen was hij best aantrekkelijk. Nog helemaal niet dik. Dat jongensachtige had hij nog steeds over zich. In combinatie met zijn bravoure maakte dat hem voor veel vrouwen aantrekkelijk. Overigens waren zijn vriendinnen geen 18-jarige wulpse modellen, hoor. Integendeel. Hij had een bijzondere smaak. Veel van

die vrouwen waren blij dat ze ook eens seks hadden, haha. Volgens zijn eigen zeggen kon hij goed likken. Hij gaf daar graag hoog over op; zelfs prostituees belden bij hem thuis aan, smekend of hij ze alsjeblijft nog een keer oraal wilde bevredigen.'

Welk gevoel overheerst bij jou tien jaar na zijn dood?

'Boosheid. Een jaar na de moord heb ik de documentaire *Prettig weekend ondanks alles* gemaakt. Ik wilde op zoek naar de waarheid. De conclusie was dat ofwel Mohammed B. samenwerkte met de AIVD of dat zij hebben zitten slapen. Een duidelijk antwoord heb ik nooit gekregen, ik ben nog steeds op zoek naar de waarheid. Ik neem het mezelf kwalijk dat ik er niet nog dieper in ben gedoken. Het is ongelofelijk zonde dat hij er niet meer is. Niemand heeft zijn plek ingenomen.'

Zijn er bepaalde momenten dat je aan hem denkt?

'Thijs en ik waren op vakantie in Argentinië toen we het bericht van de moord kregen. We werden wakker en zagen dat we tientallen oproepen hadden gemist. We zaten bij de watervallen van Iguazu. Op een plek die 'de keel van de duivel' heet, hebben we onze scenario's van Theo's nieuwste film in het kolkende water gegooid. Op dat moment verscheen er een regenboog. Als we nu een regenboog zien, ontmoeten we voor ons gevoel Theo altijd weer even.'

**“Theo was
behalve
tegendraads
ook een
romanticus, al
zou hij dat
nooit in
het openbaar
toegeven**

**Katja Römer-
Schuurman (39)**
Actrice, speelde in
Van Goghs films
Interview (2003) en *Cool*
(2004) en de serie
Medea (2005).

Theo en ik
zouden samen
nog één goede
film hebben
gemaakt. Een
ultieme Van
Gogh-film
waarin alles
bij elkaar zou
komen

Gijs van de
Westelaken (62)
Filmproducent
van Van Gogh.

'We waren net een
getrouwd stel,
maar dan zonder
de seks. Ik kon
alles tegen hem
zeggen, hij pikte
het van me'

Djoeska van
Hoogdalem (42)
Filmmaakster, Theo's
vaste regieassistente en
creative consultant.

Wat verloor je op 2 november 2004? Gijs van de Westelaken: 'Naast een vriend verloor ik mijn anonimiteit. Ik was altijd graag op de achtergrond, opeens was ik een derderangs bekende Nederlander. Ik dacht: dat gaat snel voorbij, maar dat was niet zo. In het begin had ik daar veel moeite mee. Zaten ze me op een terrasje aan te kijken: goh, dat is toch die man van die dooie? Ook verloor ik een ander leven. Theo en ik zouden samen nog één goede film hebben gemaakt, al ging *06/05* aardig die kant op. Maar ik wist zeker dat er nog één ultieme Van Gogh-film kwam waarin alles bij elkaar zou komen. Een écht groot succes. Als dat was gelukt, zou ik iets anders gaan doen. Maar er kwam geen ander leven.'

Wat was de impact van zijn dood op jou? 'Theo en ik vulden elkaar goed aan, we waren een soort Frans inspecteursduo. Theo kwam als een storm binnen en zette alles op scherp door te tieren en dan bood ik hem een sigaretje aan. Dat viel weg. Ik werd harder en ongeduldig. Ik had geen zin meer om diplomatiek te zijn. Mensen in mijn omgeving zeiden dat ik moeilijker bereikbaar was. Dat is nu wat afgezwakt. Ik hoop dat ik minder naïef ben geworden. Theo hield me daarnaast wakker en scherp. Ook in de privésfeer. Hij bemoeide zich altijd met mijn privéleven. Omdat ik getrouwd ben en een zoon heb, mocht ik niet vreemdgaan van hem. 'Nee, ik wil er niets van horen.' Dat ging ver. Zaten we in café en had ik een interessant gesprek met een leuke dame, begon Theo te vertellen dat ik aan allerlei kwalen leed. Op kerstavond organi-

seerde Theo altijd 'Het bal der eenzamen', kwamen er zo'n 25 vrijgezellen en was er adembenevend veel wijn. Ik mocht daar nooit bij zijn.'

Theo had veel vriendinnen, wat was zijn geheim? 'Ik heb ooit gevraagd hoe hij dat deed. Hij zei: 'Ik moet de blaren van mijn tong lullen.' En dat kon hij natuurlijk als de beste. We waren een keer op de terugweg uit Zeeland en er moest een dame geregeld worden voor die avond. Hij pakte zijn agenda en ging zijn lijstje met telefoonnummers afbellen. Elk gesprek opende hij met: 'Een dag zonder jou is een verloren dag.' Dat kreeg hij drie keer uit z'n strot. Bij de derde had hij beet. Hij legde neer en zei: 'Zo, weer een vrouwtje panklaar.' Hij gebruikte altijd clichés, maar het waren goede clichés.'

Hoe had Theo tegen deze tijd aangekeken? 'Daar had hij van genoten. Met de terreurdreiging van IS had hij als columnist wel raad geweten. Destijds dacht ik vaak: nu overdrijf je. Maar hij had een behoorlijk vooruitziende blik. En Nederland is niet veranderd; de naïviteit overheerst nog steeds. Theodor Holman en ik merkten het bij het maken van onze film *2/11 - Het spel van de wolf* over de mogelijke toedracht van de moord. Zo vaak hoorden we: 'Dat is toch niet zo?' Wat mij altijd dwars heeft gezeten, is het verdwijnen van de taps van het Laakkwartier (door de AIVD afgeleusterde telefoongesprekken van de Hofstadgroep, red.), dat hebben we onderzocht. Een paar dagen na de moord zei zijn moeder: 'We moeten Theo in leven houden.' Dat heb ik altijd in mijn achterhoofd gehouden, ook bij deze film.'

Zijn vraag aan iedereen was altijd: 'Waar gaat je leven over?' Waar ging Theo's leven die laatste weken over? 'Hij was een stuk rustiger, al een tijdje. Dat kwam door zijn zoon Lieuwe, door hem was hij verantwoordelijker geworden. Ook in zijn werk was hij serieuzer, minder slordig. Hij was erg gelukkig die laatste dagen. Hij was verliefd, dat speelde mee. En eigenlijk vond hij dat verschrikkelijk.'

2/11 - Het spel van de wolf wordt 2 november uitgezonden op NPO 2 om 20.15 uur.

Wat verloor je op 2 november 2004? Doesjka van Hoogdalem: 'Een vriend, collega en leermeester. Theo was zo'n begenadigd regisseur. En hij was groeiende, zou alleen maar nóg betere films hebben gemaakt. Sinds 2000 werkten we intensief samen. Door zijn dood verloor ik de zin in het film maken. Waarom zou ik doorgaan? Zoals Theo films maakte, deed niemand. Met acteurs was er niemand beter; hij schreeuwde niet over de set: 'Ik zie het niet, ik voel het niet!' Hij nam ze apart en legde goed uit wat hij bedoelde. 'Probeer het eens cynisch te spelen met een lichte glimlach, in plaats van boos.' Iemand als Katja Schuurman steeg in *Interview* daardoor boven zichzelf uit. Hij had haar tegenover Pierre Bokma gezet; die moest opeens ook zijn best doen. Mensen wilden graag met Theo werken. Voor het geld deden ze het niet, wel voor de sfeer.'

Hoe zou je jullie band omschrijven? 'We waren net een getrouwd stel, maar dan zonder de seks. Ik kon alles tegen hem zeggen, hij pikte het van me. Hij was vrijgevig, trouw, gul. Een betere vriend kon je niet hebben. Hij wilde dat je het goed had. Als je met hem ging eten, kwamen de beste wijnen op tafel en hij bleef je glas maar vol schenken. Hij voelde als er iets mis met je was en dan ging hij je troosten. De zaterdag voor hij werd vermoord, belde hij me op. Mijn vriend, die cameraman is, moest voor zijn werk naar Mali. Theo vond dat niks, veel te gevaarlijk. 'Ik wil niet dat hij naar zo'n eng land gaat!' Vier dagen later werd hij zelf vermoord en kwam mijn vriend veilig terug uit Afrika.'

Wat zou Theo van jou anno 2014 hebben gevonden? 'Ik heb een kind gekregen, dat had hij leuk gevonden. 'Een kind is het mooiste dat je kunt krijgen', zei hij altijd. Hij was dol op zijn zoon Lieuwe. Theo was een briljante vader, ook in die zin is hij een voorbeeld. Als Lieuwe bij hem was, had hij enkel oog voor hem. Waren er geen vrouwen en was er geen drank. Ging hij allemaal gekke dingen organiseren, zoals een clubdag voor Lieuwes waterpoloteam. Met Lieuwe heb ik nu een film gemaakt over Theo als vriend en vader. Theo was privé heel anders dan in het openbaar; daarin zette hij zijn slonzige imago extra aan. Lieuwe is het grootste slachtoffer van de moord, hij mist zijn vader heel erg. Hij is geen dik, arrogant mannetje geworden, zoals hij zelf ooit riep. Hij is nu 23 en ziet er mooi uit, gespierd. Een jongen die zoekende is. Lieuwe wordt misselijk als men het over Theo heeft als strijder van het vrije woord. Hij ziet Theo puur als papa, zijn steun en toeverlaat. Hij is zijn gids in het leven kwijt. Ik herken veel dingen van Theo in hem. We gingen samen naar Duitsland om te filmen en ik pikte hem met de auto op: hij kwam aanlopen met een plastic tasje met daarin deodorant die hij opspoot voor hij instapte. Vervolgens ging hij zitten met z'n ene been over zijn andere been en stak hij een Gauloise-sigaret op. Het was alsof Theo naast me zat. Hij zou ongelofelijk trots op zijn zoon zijn geweest op de manier waarop hij zich staande heeft weten te houden en aan zichzelf werkt.'

Welk gevoel overheerst bij jou tien jaar na zijn dood?

'Dat zijn dood zo onnodig was. Als ik door de Linnaeusstraat fiets, denk ik: gadverdamme, hier was het. Wat heeft het nu opgeleverd? Ik ben bij het proces geweest, het was een teleurstelling. Ik hoopte dat er een welbespraakt iemand zat, die goed doordacht iets had gedaan. Maar Mohammed B. bleek een brabbelende figuur die totaal niet serieus was te nemen. Ik ben benieuwd hoe Ayaan erin staat. Ze heeft nu zelf een kind. Wat vindt zij? Ze is onbenaderbaar. Zij komt er heel makkelijk van af, vind ik.'

Een prettig gesprek met Lieuwe van Gogh wordt op 2 november om 22.30 uur uitgezonden op RTL 4.